

N:o 50.

Af herr **A. T. Carlheim-Gyllensköld**, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af föreskrifterna om värdesättning å skog och skogsmark, som salubjudes till kronan.

Medborgarnes rättigheter och trygghet mot öfvergrepp af staten eller dess embetsmän, då de träda i kamerala eller enskilda affärsförbindelser med statsorganen, äro kringgårdade af noga genomtänkta och af Riksdag och regering utarbetade lagar, mera detaljerade ju äldre föremålet för affären är, såsom vid kronoskatts åsättande, vid denna skatts uppbörd, vid taxors fastställelse, vid upphandling för kronans räkning till intendentur-, fångvårds- och jernvägarnes behof af förbrukningsartiklar, vid hvarje tillfälle då staten skall bygga vare sig krigsfartyg eller hus, vid anläggning eller inköp af järnväg, kanalled eller för elektrisk kraftstation, ja, t. o. m. markegångssättningen har en § i regeringsformen, allt för att både skydda den enskildes rätt och att denne skall uti detalj kunna följa gången af alla de förberedande åtgärderna af affärstransaktionen. Endast vid statens på senare årtiondena vordna behof att köpa skog och skogsmark är rättsproceduren gent emot den enskilde icke nöjaktigt ordnad vid de grundläggande förarbetena till dessa köp, då taxeringen af skogen och skogsmarkerna är lagd hos kungl. domänstyrelsen, som använder en enda jägmästare till detta taxeringsarbete, men dennes uppskattnings afprutas och kringskäres af kungl. domänstyrelsen efter regler, som icke bruka följas vid affärsuppgörrelser enskilda emellan och hos dem anses obehöriga.

För att påvisa behovet af att proceduren vid statens skogsmarks- och skogsköp underkastas revision, anföres en kritik af de föreskrifter kungl. domänstyrelsen använder vid dessa förarbeten, hvilka föreskrifter torde ådagalägga, att beräkningsgrunderna äro så invecklade och ofta i saknad af allmängiltighet, att de vanligen undandraga sig de flesta säljares rätta bedömande, hvarigenom det tages för stor hänsyn till kronans — köparens intresse.

Vid de förberedande åtgärder, som föregå statens inköp af skog och skogsmark, är det föreskrifvet vissa regler, hvilka i sin tillämpning både äro synnerligt betungande för säljaren, stå i strid med billighet och bruk vid fastighetshandel emellan enskilde samt utdragas långt utöfver rimlig undersöknings- och underhandlingstid.

Så är det föreskrifvet vid de af kungl. domänstyrelsen föranstaltade värderingarna af inägojorden. »Värdet af åker och ängsmark må ej sättas högre än efter den afkomst, som i kronans hand kan af dem påräknas». Enligt denna föreskrift blir värdet satt betydligt under det mellan enskilda köpare och säljare gällande, dels därför, att kronan icke kan på jordbruk eller något slag af industri taga ut så höga värden som enskilde, och dels därför, att kungl. domänstyrelsen har den förutfattade mening att nedlägga en stor del af de inköpta jordbruken och därpå plantera skog eller ock återförsälja inägorna, och då efter helt andra och dyrare beräkningar. Då därtill kommer, att värderingen utföres af en jägmästare, som nästan aldrig är sakkunnig om jordbruk, men som uteslutande tager hänsyn till forstliga intressen, samt säljaren icke ens får vid värderingsförrättningen hafva ett rådgifvande sakkunnigt ombud, så ligger det för öppen dag, att säljaren icke blir opartiskt behandlad.

Vidare heter det i dessa föreskrifter: »Förut utgående arrenden böra likväl efter kontrakt antecknas». Uträknades detta värde af åker och ängsmark af domänvärdering, så vore däremot intet att säga, men det sker icke, och då kan meningen icke vara annat än att framhålla den låga värderingen såsom fördelaktig för kronan, men sålunda utrönes icke det verkliga värdet och det blir säljaren som blir lidande därpå. Något värde i kungl. domänstyrelsens ögon har således icke den ökade arbetskraft, som tillföres skogen eller skogsmarken genom en del mindre jordbruk. De flesta torplägenheter äro väl endast tillkomna just för att tillförsäkra egendomen en fast arbetarestam, och då de norrländska sågverksbolagen söka utrota den bofasta befolkningen, klagas däröfver och staten håller på

att inskrida däremot, men äro de klandervärda, då deras exempel toges till efterföljd af statens egen hushållning, ty att staten icke vill öfvertaga mindre jordbruk vid sina köp framgår tydligt af de därefter följande föreskrifterna nämligen:

Byggnaderna vid hemman och torp böra specificeras med angifvande af deras skick. För om- och nybyggnader eller grundligare reparationer, hvilka under närmaste tiden blifva erforderliga, skola kostnaderna upptagas i förteckningen öfver byggnaderna. För jordbruket obehöfliga byggnader äfvensom sådana, hvilka genom utarrendering kunna lämna inkomst, såsom kvarnar och sågar, skola särskildt antecknas och värderas, hvaremot alla andra byggnader ej äsättas något värde.

Jämfördt med föreskriften, att bland »afgående poster» upptages byggnadsvirke och — kostnader för omedelbart förestående ombyggnader, är det således tydligen kungl. domänstyrelsens mening, att säljaren skall lämna byggnaderna både utan något som helst vederlag och därtill få afdrag för erforderligt byggnadsvirke under all framtid, hvarför alla säljare, som äro lika omtänksamma som kungl. domänstyrelsen, böra rifva ned och bortföra byggnaderna från den salubjudna jorden eller ännu bättre att med eller utan skenköp före försäljningsanmälan sälja alla byggnaderna till till äfventyrs befintliga arrendatorer eller andra, ty därigenom undgås en del af de obehagliga »afgående posterna». Men härvidlag bör äfven jämföras proceduren, då kronan återförsäljer inägorna — då upptagas byggnaderna till sitt fulla värde, äfven om kronan icke alls påkostat någon reparation, men erforderligt byggnadsvirke lämnas icke. Således vid kronans köp ansträngda och föreskrifna nedsättningar å byggnadernas värde jämte afdrag för beräknad kostnad för byggnadstimmer, som blott i undantagsfall därtill användes, men vid kronans återförsäljning af inägojorden toges full ersättning för åbyggnaderna, dock utan att lämna ens det byggnadsvirke, som några få år förut beröfvats säljaren. Är ett sådant handlingssätt värdigt staten och är det ens opartiskt och rättvist?

Men än mer.

I beståndsbeskrifningen upptages skogsmarken efter dess bördighet i fem klasser med motsvarande markvärden per hektar.

Med afseende å åldersklassernas uppskattning och slutliga värdering gälla dessa bestämmelser:

I. a. 1—10-årig skog upptages till värde efter den förräntade kulturkostnaden och räntan å markvärdet. Själfva markkapitalet upptages

bland markvärdena och kan alltså ej här få inberäknas. För själfsådd skog kan 5 à 10 års markränta tilläggas såsom föryngringskostnad. För gleshet och dålig växt göres däremot afdrag, vare sig genom nedsättning af den verkliga åldern eller genom upptagande af vissa procent af den beväxta arealen såsom kalmark.

b. 11—20-årig skog uppskattas efter nyssnämnda grunder.

II. a. 21—30-årig skog uppskattas efter nyssnämnda grunder.

Härvid är bland annat att erinra, att då kulturkostnaden ej understiger 15 kronor per tunnland, och det skogsodlade beståndet värderas till kulturkostnaden med ränta på ränta plus ränta på ränta på markvärdet, så måste marken hafva ett högt värde, om 5 à 10 års ränta på ränta skulle representera föryngringskostnaden. För att nå en summa af 15 kronor efter 5 år fordras ett markvärde af 79 kronor 92 öre, hvartill skogsmark väl i sällsynta undantagsfall värderats, men som staten i regel icke på långt när betalar, ehuru själfsådd är af betydligt högre värde än skogsodling och i vanliga fall betecknar en fullgod ofördärfvad mark. Att afdrag göres för gleshet och dålig växt, är ju berättigadt, men de tillåtna alternativen tolkas alltid så, att det väljes, som är i hvarje fall det minst fördelaktiga för säljaren, och då denne icke vid skogstaxeringen får hafva något sakkunnigt ombud, så beror det på kungl. domänstyrelsens skogstaxeringsmans individuella omdöme och blir lätt godtyckligt.

b. 31—40-årig skog beräknas antingen såsom föregående eller genom uppskattning efter virkesmassan och dess värde samt då utan räntefdrag för afverkningstid, enär den löpande tillväxten fullt motsvarar räntan å skogens kapitalvärde efter $3\frac{1}{2}$ procent.

III. 41—60-årig skog beräknas äfven efter sistnämnda grunder.

För utrönande af virkesmassan per hektar i klasserna II b och III kunna användas växttabeller.

Vid dessa åldersgrupper har således gleshet ej någon betydelse för värdesättningen, enär marken fortfarande taxeras för sig, ej heller tages det någon hänsyn till kvalitetstillväxten, hvilken vid anförda ålder är för en skogs rätta bedömande af största betydelse. Ensidigheten härutinnan torde vara starkt framträdande och står dessutom i strid med de skogsvetenskapliga regler, enligt hvilka kungl. domänstyrelsen själf sköter statsskogarne, således äfven här brist på opartiskhet, då tillvägagående icke kan få annat utseende än att med förbigående af faktiska förhållanden vidtaga åtgärder egnade att afsiktligt nedpressa värdet.

Enligt kungl. domänstyrelsens föreskrifter för skogstaxeringsmän, då det är fråga om statens skogsköp, börjar enligt mom. IV i dessa föreskrifter tillväxten minskas för 61—80-årig skog, så att där börjar afdrag för afverkningstid. Visserligen behöfver det ej blifva fullt räntefafdrag, men skall i alla fall antecknas, och för skog vid 81 års ålder och däröfver sker alltid räntefafdrag för afverkningstid.

Man kan icke förutsätta, att kungl. domänstyrelsen icke känner till kvalitetstillväxtens gång, men man känner sig dock tveksam härom vid genomläsandet af J. O. af Zelléns bok »Vård af enskildas skogar», sid. 40—43. Man finner där helt andra tankar om trädens tillväxt efter 60 eller 80 års ålder, och man har därutaf grundad anledning att framhålla ränteförlustafdrag såsom obehöriga i allmänhet och först berättigade vid mycket högre ålder.

Såsom exempel på huru hårdt diskonteringen verkar, då man skickligt men ensidigt handskas med beräkningar af ränta och ränta på ränta samt bortser från skogens tillväxtprocent, hvilken i allmänhet uppgår till 3 à 4 procent, anföres: Vid en skog, som icke kan afverkas på ett år (meningen med all statens skogsköp är väl just att ställa den på uthållighet och icke att sköfva den), diskonteras årliga försäljningsvärdena, beräknade efter nuvarande virkesmassa, tillbaka till försäljningsåret. Sålunda får en kol- och vedskog, med ett nuvarande värde af 100,000 kronor, som erfordrar 20 år för att realiseras, efter 4 procent räntefot ett nuvarande värde af 67,952 kronor eller en rabatt af något öfver 32 procent.

Man kan sålunda ej annat än både beklaga och önska rättelse i det missförhållandet, att kungl. domänstyrelsen medvetet eller omedvetet låter de jägmästare, som utföra skogstaxeringar vid ifrågasatta skogsköp, förväxla brutto- och nettovärden samt att kungl. domänstyrelsen från dessa senare, tämligen reducerade, frändrager sina »afgående poster», såsom t. ex. vid husbyggnadskontot eller, för att taga ett annat, ej i föreskrifterna berördt exempel, jakträtten, hvilken icke uppföres bland de uppskattade värdena, men väl bland de afgående posterna, om den till äfventyrs skulle vara bortarrenderad af säljaren till den salubjudna marken.

Lika beklagligt är kungl. domänstyrelsens nedsättande omdömen om kvalitetstillväxten, då dessa föga öfverensstämma med både vanliga forstmässiga grunder och herr statsrådet och chefens för kungl. civildepartementet uttalande i Andra Kammaren den 14 februari 1903, »att staten är, när den träder i affärsförbindelse med andra, lika väl som den enskilde

»skyldig att uppträda som hederlig man», och detta såväl som annat bland de »afgående posterna» torde näppeligen kunna inordnas under hvad som vanligen utgör korrekta affärsgrunder, ty äfven om nu påpekade beräkningar tyvärr öfverensstämma med somlig affärskutym, borde väl ett statens organ icke efterfölja sådana föredömen, dem ett annat statens organ, eller domarekåren, stämplar som affärsmissbruk.

Det är nämligen obilligt och orättvist, att staten låter säljaren genom afdrag å köpeskillingen betala all sin framtida förvaltningskostnad, sina skatter och de byggnader, som anses behöfliga. Där spelar det rena godtycket in, eller kan åtminstone göra det, och därvidlag är det endast den ena parten eller köparen, som bestämmer däröfver, ty säljaren är i de allra flesta fall obekant med dessa åtgärder, men han blir ofta tvungen att till sist taga det afprutade belopp, som erbjudes, medan den tidsfrist, säljaren ursprungligen bundit sig vid i saluanbudet af kungl. domänstyrelsen, två, ibland tre gånger begäres förlängd samt mer eller mindre tvunget måste af säljaren godkännas. Dessa uppskof med den slutliga uppgörelsen, ofta uppgående ända till tre år, försätter säljaren till sist i ett läge, som nödvändiggör försäljningen till det låga pris som bjudes, hvaraf kungl. domänstyrelsen begagnar sig för att åstadkomma ett fördelaktigt köp, men hvad har väl då skett annat än att staten genom en hop förunderliga och ohållbara beräkningsgrunder och genom obehöriga uppskof med afgörandet trädte den enskildes rätt för nära.

Kommer så ärendet till sist inför Kungl. Maj:ts afgörande, så händer det ofta, att Kungl. Maj:t afslår köpet af en eller annan anledning, och då äro icke endast kronans kostnader för undersökningen gagnlöst förspillda, utan den enskilde säljaren, som äfven fått vidkännas kostnader och besvär för in-teckningars dödande samt varit utan inkomst af sin skog under den långa underhandlings- och utredningstiden, kommer mycket ofta på ekonomiskt obestånd, ty det är ingalunda lätt för denne att genast få en ny köpare. Det är dock icke hos statsdepartementet felet ligger i dessa anmärkta missförhållanden, utan det är uteslutande hos den ena af kungl. domänstyrelsens byråer, där alla uträkningar och arbeten på mellanstadiet utföras.

På grund af det sagda hemställes vördsamt,

att Riksdagen ville besluta aflåtandet till Kungl. Maj:t af en skrifvelse med anhållan, att föreskrifterna vid taxering och värdesättning å den till Kungl. Maj:t

och kronan salubjudna skog och skogsmark måtte undergå revision i syfte, att enskilde säljares rätt blir mera tillgodosedd än hitintills.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles.

Stockholm den 25 januari 1905.

A. Th. Carlheim-Gyllensköld.